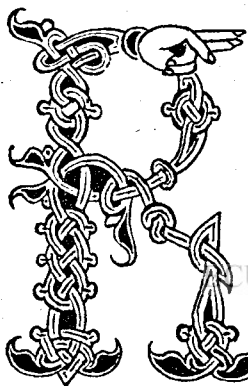

Anul V. Cluj, 1907.

REVISTĂ CULTURALĂ ILUSTRATĂ

ĂVAȘUL

Întemeietorul revistei: Dr. Elie Dăianu.

Apare în fiecare săptămână.

Prețul abonamentului pe an 6 cor.

În străinătate: 8 cor.

Adresa: Cluj (Kolozsvár) strada Jókai nr. 6.

La administrația »RĂVAȘULUI« se află următoarele cărți:

1. »Predicile lui Petru Maior« pe Dumineci și Sărbători. Ediție cu lit. lat. de Dr. E. Dăianu, broșurată 6 cor. legată frumos în pânză, cu călcăiu de piele, și inscripție aurită, 7 cor.
2. »Propovedaniile lui P. Maior«, predici la înmormântări, broșurate 3 cor; legate ca și predicile celelalte 4 cor.
3. »Statul, Biserica și Școala, de Sarmaságh Géza, trad. I. N. Pop. Carte premiata de facultatea teologică a universității din Budapesta. Cu o prefață de Dr. E. Dăianu. Prețul 1 cor. 50 fil.
4. »Roadele mii Creștinești«, de Teod. Câmpianu. Cu o prefață de Dr. E. Dăianu. Volum de cuprins pedagogic moral, elegant tipărit cu numeroase ilustrațiuni. Prețul 3 cor.
5. »O alegere de episcopi moldoveni« în 1557—8, de N. Iorga, cu 2 ilustrațiuni. Prețul 10 fil.
6. »Castelul din carpați« roman de Jules Verne, trad. în românește de V. Onișor, ed. Dr. E. Dăianu. Cu mulțime de chipuri. Prețul 1 cor. 60 fil.
7. »Mama Sfântului Augustin« de Episcopul Emil Bougaud, trad. de Salba. Frumos legată în pânză 4 cor. Broșurată 3 cor.
8. »Cartea Durerii« de Em. Bougaud, trad. Iac. A. Nicolescu. Carte de mângâiere recoamandată de consistorul din Blaj. Broșurată 1 cor. 50 fil. Legată frumos în pânză și aurită 2 cor. 50.
9. »Suplex Libellus Valachorum«. Latinește și românește, tradus de Dr. E. Dăianu. Prețul 1 cor.
10. »Cărțile Săteanului Român« Nr. 1. »*Schițe din popor*«, de G. Stoica. Prețul 10 fil. — Nr. 2. »*Păcatele noastre*«, de P. Suci. Prețul 15 fil. — Nr. 3. »*Despre păcatele sătenilor*«, căzanie poporală de Ioan Roman. Prețul 20 fil. — Nr. 4. Povești din satul nostru: »*Dinu Maicii*«, de Ioan Isaic. Prețul 10 fil.

La comande să se adaugă și 5% porto postal.

Atelier tipografic instalație cu electricitate

Ori ce soi de tipărituri eu gust luate, și eu prețuri foarte moderate, rog comandați spre mulțămire la:

Tipografia „Carmen” Petru P. Barițiu în Cluj

Ferencz József-ut Nr. 58.

RĂVAȘUL

Editor și redactor resp.:
Petru P. Barițiu

Adresa: Jokai u. 6.
Pe 1 an (52 nri de câte 16 pag.) 6 cor.
Pe o jumăt. de an (26 de nri) 3 cor.

Întemeietorul foi:
Dr. E. Dăianu.

Apostolie modernă.

— De Episcopul Prohászka. —

Apostolii au știut încăpea pe o formă, și în palatul chesarilor, și în temnițele sclavilor; în fața culturei de pe atunci ei au pus lumea sufletului lor de Rusale și au cucerit-o pe partea lui Christos. Apusul, încetul cu încetul, s'a prefăcut după lumina cea nouă și la căldura »limbilor de foc« dela Rusale s'au transformat toate sufletele. Opera aceasta a fost grandioasă; ea a cuprins veacuri de arândul toată energia și tot interesul oamenilor. În fine lumea apuseană, cât de cât, s'a preschimbat după principiile creștinizmului.

Biserica a fost multă vreme singurul depositar al științei și culturei; mai târziu înse o direcțiune străină se ivește în sinul ei; idealul și codicele moral al acestei direcțiuni se întemeiază, nu în puterea revelațiunii dumnezești, ci în tăria cunoștințelor naturale; ear calea ei conduce într'o lume stăpânită de rațiune, de forță, și de idei și nисуințe pur omenești.

Cultura aceasta, parte dușmănoasă, parte indiferentă, — după cum neagă și atacă, ori numai dă din umeri nepăsătoare și rece, continuându-și lucrarea sa — este negreșit o direcțiune străină, o putere stranie.

În cât e dușmănoască, e îngrozitor de superficială; stăpânită de pasiune și preocupațiune ea este plină de un fel de dogmatism propriu. La tot pașul ne întâmpină cu astfel de

declaraţiuni: că, astronomii moderni au lipsit pe D-zeu de rezidenţa sa; că principiul energiei permanente a dovedit imposibilitatea creării din nimic şi a minunilor. Că după învăţătura bisericei pământul ar fi centrul universului, şi eată acum ştiinţele naturale au desminţit'o. Că după învăţătura bisericei între om şi animal ar fi un abis nespus, şi acum ştiinţa ar fi făcut o punte de trecere peste acest abis.

Tot aserţiuni, cari arată, că intelectualismul acesta e prea tiner, prea necopt. Ne ascrie — despre Dumnezeu nişte concepte înguste, rupte, sdrenţuroase şi apoi le cârpeşte cu deismul şi panteismul seu. Ne insinuă o etică, ce nu trece peste moralitatea caporalilor şi haiducilor, ce cârmuiau cu vergeaua; şi face critică istorică cu nişte simple teorii, în stilul lui David Strauss şi alui Renan. Ear acest bâlcu ideologic îl declară »idee ştiinţifică« şi apoi, sub pretextul popularisării ştiinţei, îşi porneşte în toate părţile cetele sale, în cari sunt foarte puţini bărbaţi serioşi, capabili de arme, dar cu atât mai mulţi dobaşi şi târgoveţi lărmuitori. Psihologia acestei lumi e neliniştea, febrilitatea, îndrăsneala acaţioasă; sufletul ei este plin de superficialitate; din concepţiunile ei lipseşte cinstirea sublimului, ca şi simţul adâncimilor.

Dar şi acolo unde lipseşte fanatismul îndrăsneţ, şi acolo unde o dispoziţie mai aşezată şi mai omenească lucră întru răbdare la opera culturii, chiar şi acolo e multă înstrăinare de principiile creştine. Alte necesităţi şi alte aspiraţiuni se aud pe acolo; orizonturile creştinismului ignorate, se caută alte isvoare de căldură şi lumină, lângă cari se coc roadele unei culturi necreştineşti.

E fapt, că există o cultură străină de creştinism, şi aceasta vrea să cucerească întreagă viaţa; fapt surprinzător e, că aceasta cultură tinde a face superfluă creştinătatea.

Corabia sfântului Petru — zic unii — o bat valurile biciuite de libertate; spiritul progresului însă priveşte cu nepăsare la lupta corăbierilor, pentrucă ori ce s'ar întâmpla cu vasul cel vechiu, îi este indiferent, fiindcă comoara cea mare a istoriei omenimei, cultura, nu mai este pe ea. Poate deci pieri.

Da, poate pieri, dacă viața se poate lipsi de ea. Năcazul înse nu e, că ar peri creștinismul din lipsa culturii, ci întors: pierie cultura, fiind că s'a desbinat de creștinism.

Acest lucru creștinătatea apostolică nu-l poate suferi. Cultura, în sfârșit, e un cuvânt abstract și trăește în oamenii așa numiți »de cultură« sau »culți«, va să zică în oamenii înstrăinați de creștinism, cari călătoresc în altă corabie și ne strigă: »In co-abia lui Petru e religiunea, la noi e cultura«. Faptul acesta însă e pierirea lor, dar și durerea noastră.

De aceea eu cutez a pune întrebarea: fost-am noi apostolii acestei culturi străine, fost-am apostolii, cari să fi știut arde, lumina, înțelege, încălzi, aclimatiza, compătimi și iubi? Fost-am? pentrucă de astfel de apostoli e lipsă! Aceasta cultură poate fi iubită și admirată și cu toate monstruositățile ei putem prețui curentul ei de viață, care e plină totodată și de multe și mari daruri. Sufletele omenesti sunt încordate de dorirea unor ideale nobile, spiritul omenesc desfășură o muncă uriașă și aspirațiunile sale îndrăznețe, întru rezolvarea problemelor, și-le încoardă până la estrem. Nu se îndestulește cu reinvierea caldă a trecutului, trece peste zăgazarile măsurilor de prevențiune negativă, cum este oprirea, izolarea, retragerea. Cere muncă și lucrare pretutindena, în toate ramurile cultului, în știință și artă, ca și în construirea tehnică și crearea așezămintelor sociale. Tot asemenea muncă pozitivă pretinde și în cultivarea vieții religioase, în ce privește dogma, și sentimentul.

De aceea, conform cerințelor culturale, trebuie să apropiem vechile adevăruri de simțul modern; trebuie să ne validăm educațiunea, cultura și moralitatea noastră superioară, ca lumea să vadă prețul practic al creștinismului.

Da, toate acestea trebuie să le facem, pentrucă, cu toate cucerile cultului de azi, omul modern nu este fericit, și e curată nebunie, dela el, dacă de dragul căilor ferate și a liniilor maritime, și-ar uita de acea *Via Sacra*, pe care fiește care trebuie să meagă, pe jos și desculț, înaintea Domnului și Dumnezeului său. E nebunie a lăsa, ca inima să se vestejească de cultura

intelectuală și să se facă martira insuficienței principiilor declarate și sărbătorite de lume.

Energia morală a culturii de pe pământ e tot așa de insuficientă, pe cât de insuficientă e căldura pământului pentru *flora și fauna* sa. Viața sufletească degeră, dacă se întoarce dela razele de soare a Spiritului lui Dumnezeu. Cultura are lipsă de lumina lui Christos, pentru a deștepta focul prometeic al rațiunii; și are lipsă de brațele lui Christos, pentru a crea fericirea pe care o dorește.

Să înțelegem deci situația; să așezăm creștinismul în lumea culturii de azi, creând o cunoaștere și pricepere corespunzătoare adevărurilor celor vechi și validându-le în simțirea modernă. Trebuie să împreunăm natura cu lumea supranaturală, libertatea cu auctoritatea, scopurile pământene cu scopul etern.

Să nu improvizăm abisuri, ci să clădim punți trecătoare peste ele. Să nu ascuțim contrastele între biserică și cultură, și să nu identificăm cauza culturii cu necredința; din contră să mergem spre ea, și să ajutăm sufletele nemulțămite cu cultura profană, să le ajutăm cu puterea străveche și cu căldura de Rusale a credinței noastre adevărate și profunde.

Având odată aceasta nizuință, vom ști găsi măsura dreptei și cuvenitei acomodări. Doar precum simțul bisericesc a știut să se afle în epoca sfântului Pavel, a împăratului Iustinian, a lui Carol cel mare, sau în veacurile mai din urmă a evului mediu, vom găsi tonul potrivit și astăzi, doar biserica este apostolică și universală. Și trebuie să aflăm tonul potrivit, pentru că e sigur și adevărat, că în simțire și gândire ne deosebim de simțirea și gândirea medievală. Instituțiile noastre sunt altele; situația de drept și socială a omului s'a schimbat; cu ea s'a schimbat încâtva și psihologia lui. Lucrarea și înaintarea este deviza timpului nostru; și noi toți suntem plini de simpatie față de acest spirit lucrător și progresist. Nu ne identificăm cu cultura timpului lui Iustinian-Impăratul, a lui Carol-Cel-Mare sau cu cultura evului mediu, pentru că vedem, că în fiecare epocă resar simburi sănătoși și roditori și lumea e plină de

impulsuri puternice. De asemenea nici cu credința și nădejdea noastră nu rămânem nămolii pe malurile pustii ale trecutului, ci toate comorile ni-le trecem în prezent. Nu suntem preocupați față de valorile intelectuale și etice ale timpului modern, succesele lui nu le ignorăm, nici în știință, nici pe terenul cultural, ci le introducem în sferă vieții noastre supranaturale și ori ce nobilitare a naturii frumoase o socotim drept îmbogățire a lumii noastre sufletești.

În credința și nădejdea noastră ne ridicăm pe de asupra naturii, dar în același timp ne punem într'un contact viu cu viața, cu știința și cu cultura, ca viața noastră creștinească să ne-o petrecem, nu într'o pasivitate somnoroasă, ci într'o activitate practică.

Cred și eu, că aci se pot întâmpla conflicte și contradicții, deosebiri de vederi și opinii, dar problema numai acela o va rezolva, care profesând vechiul creștinism, își va cere tare și cu nădejde partea sa activă în opera veacului al douăzecelea.

»A sta neclintit pe temelii creștinești în chestiunile de credință și morală, dar a trăi în lumea culturii veacului al XX-lea« iată problema, care trebuie armonizată, prelucrată și ridicată întru opinie publică!

Cu zelul aprins al sufletului apostolic și cu energia dragostei lui Christos, mă pun în mijlocul lumii culturale, nu mă uit îndărăt cu jind nici la Împărăția lui Justinian, nici la epoca lui Carol-Cel-Mare, nici la timpul lui Inocențiu al III., ci mă uit înainte, unde mă îndreaptă ideile lui Dumnezeu. Nu mă las să fiu esilat ori escosmunicat din aceasta lume a culturii pe nici un titlu, nici al științei, nici al artei, nici al cerinței morale sau sociale. Imi ridic cuvântul în fața acelor fanatici ai progresului, cari zic, în numele simțirii schimbate: »A D-voastră vreme a trecut; nu vă înțelegem limba«. Nu admit ca religiunea, biserica, să fie deportată pe »Insula Dracului«, nici deportația aceasta nu-i lucru curat. Cu atât mai mult mă voi uita spre acea religiozitate și moralitate conștie, pe care trebuie să o așezăm în lume, precum și spre

acele elemente preţioase şi acele multe şi noue puncte de privire, cu care trebuie să ne împrietenim, pentru ca să ne putem înţelege şi ajutama reciproc.

Astfel se va valida credinţa şi religiunea noastră, şi în lumea, modernă cu puterea ei veche de cucerire.

Trad: D. E. D.

Religiune conştientă.

Dorul înaintării nu dormitează, ci priveghează şi scrutează neconţenit. Are dispoziţii de cucerire şi nu-i permis să-i strigăm, că doară ar fi cucerit destul. Nu-i permis să-l muştrăm: »până aici, şi mai departe nu!« — dimpotrivă trebuie să ne nizuim, ca şi pe terenul religios să câştige o cultură superioară; ca aceasta să nu fie, unilateral, numai cultura raţiunii, ci spiritualizarea omului întreg.

În privinţa aceasta stăm rău; sunt puţini oameni de o religiositate cultă; sunt puţini de cei cu o cultură profundă, multilaterală şi religioasă.

Noi pretindem o religiositate dezvoltată, cultă. Cu facultăţile şi pornirile noastre noi suntem în lume şi trebuie să ne validăm în mijlocul ei; trebuie să ni-le dezvoltăm; e bine deci, dacă ştim mult, cât de mult, aceasta e ştiinţa; dar trebuie să formăm lumea după ideile şi idealele noastre: aceasta e tehnica şi arta; trebuie să şi facem binele şi să ducem o viaţă nobilă: aceasta e morala; cu D-zeu, Domnul şi Părintele nostru, trebuie să intrăm în legătură şi să trăim nu numai o viaţă nobilă, ci şi o viaţă dumnezească, aceasta e religiunea.

Acestea sunt cele patru elemente a lumii sufleteşti, cele patru aripi de serafim ale sufletului. Toate patru trebuie să se încorde armonice, pentru ca să poată forma norocos viaţa. Trebuie să ştim, ca să cunoaştem adevărul; trebuie să formăm frumosul, să cunoaştem binele şi să trăim întru Dumnezeu. Acestea nu e permis să le desbinăm, nici să le izolăm. Dacă le desfacem de olaltă, sfăşiem viaţa; dacă le izolăm stingherim sufletul.

A împreuna aceste direcțiuni sublime: aceasta e devisa.

Arta și morală ușor se pot acorda cu cea mai profundă și mai intensivă religiozitate; ba chiar în adâncimile religiozității li-se deschid lor izvoarele bogăției; în ea își găseșc taina avântului și puterii lor. Arta, mai ales poesia, se cufundă în nemărginit, ca din patria reală a frumseții și dreptății, să aducă foc și lumină; asemenea și morala în strălucirile idealelor găsește izvorul a tot binele și a toată legea morală; din privirea bolții albastre a acestei lumi își primește ea motivele cele mai puternice, inspirațiunile cele mai generoase, pentru fapte bune.

Înainte de toate însă e de lipsă, ca nici când să nu punem religiunea în contrast cu știința și cultura. Comori dumnezeiești sunt acestea. Dumnezeu ne-a dat calitățile intelectuale, ca să le dezvoltăm, și ca bunăstare și putere să vie în urma lor. Dumnezeu ni-le-a dat, ca să ne ajutăm cu ele. Sunt adânc convins, că multe obiecțiuni făcute împotriva providenței dumnezeiești trebuie să le resolvăm astfel, zicând: Da, sunt multe năcazuri în lume; e grozav chaosul suferințelor și omul ușor să tulbură în credința și încrederea sa în D-zeu; dar, oameni buni, ridicăți-vă la un punct de vedere mai înalt și vor dispărea toate greutățile. De aceea sunt atâtea năcazuri, pentru că nu ați întrebuițat toate puterile și toate putințele, cari vi-le-a dat D-zeu spre învingerea năcazurilor. D-zeu ni-le-a dat, ca să ne ajutorăm pe noi înșine; la lucru deci, să le desfășurăm, și multe rele vor dispărea de pe pământ.

Cu tehnica trebuie să facem, să înceteze esundările și inundările apelor; cu igiena, să scadă boalele lipicioase; prin desăvârșirea comunicațiunii și a instituțiunilor, să evităm foametea. Trebuie să luptăm în contra accidentelor nenorocite; contra fulgerului să ne apărăm cu parafulgerul; contra trăsnetului cu paratrăsnetul, contra grindinei cu tunurile de grindină. Trebuie să ne apărăm; D-zeu voiește aceasta, pentru aceea ne-a dat putere și putință de apărare, spre a ne face o lume mai frumoasă și mai bună.

N'are drept deci *Guyau*, care zice că asigurarea, care s'ar estinde asupra tuturor împrejurărilor vieții, ar fi anteluptătorul cel mai puternic al liberugetătorilor; dimpotrivă, o lume mai bună ne va ajuta mai bine la înțelegerea mai profundă a ideilor dumnezeiești; în lumea aceasta mai bună s'ar reslăți mai bine, mai adânc și mai frumos marea aceea a sufletului, în care se reoglindește ceriul și viața cea fără de moarte.

Să se respândească deci prin dezvoltarea facultăților noastre intelectuale o cunoștință mai frumoasă și mai adâncă

despre D-zeu, și prin desfacerea forțelor noastre puternice să realizăm ideile mai ascunse ale lui D-zeu. Mai de mult pornirile acestea erau socotite, de sufletele timide, drept rebeliuni de ale lui Prometheu, noi însă și cea mai adâncă pricepere o împreună cu credință și dragoste. Ei în progresul minții vedeau o răsvrătire fiind că inima lor era prea mică pentru aprețierea corectă a acestei mărimi sufletești.

Voim să ne emancipăm deci de ignoranță, de miserii și năcazuri, pentru ca să ajungem și pe aceasta cale mai aproape de D-zeu. Din ce mai conștient și mai cult este, omul înțelege că trupul, după fiziologia sa, este ferecat în necanismul cel mare al universului, dar mintea, inima și spiritul lui se ridică sus peste el.

»Wir alle sind weltüberlegen«. Conștiența noastră se ridică peste lume mai sus decât Himalaia peste oceanul indic; și ajunge dincolo de stele.

Dacă tăgăduim existența lui D-zeu și a sufletului, inevitabil ne trezim robii celei mai absurde și neînțelese contradicții, și ca un vifor se pornește mânia chinurilor, nedumerilor și pustiităților din lăuntrul nostru. Acesta este chinul acela alui Prometheu, în care nu este nici un pic de fericire, nici o armonie și nici o frumseță. Măcar că frumseța și armonia este caracteristica universului; apoi poate ea să lipsească din cununa universului, din conștiență? Nu poate lipsi, și nici nu va lipsi, atunci, când nu numai singură mintea, schiopătând, ci omul întreg pornește la drum, ca să înțeleagă și să priceapă lumea.

Dacă recurgem la învețăturile istoriei, ajungem la aceeași concluzie: și nu e permis a sărăci și a vestezi viața omenească cu exclusivismul culturii profunde. Viața religioasă, dumnezească este cel mai călduros curent al omenimei. În lupte titanice, demonice, s'au încercat să-l zdrobească. L'au ars ca pe o rană infectă, și l'au disprețuit drept o inferioritate. L'au versat cu accidele omorătoare ale criticii și ale satirei...

O filozofi orbiți, o cărpaci ai culturii! Ei n'au cunoscut sufletul omenesc. Măcar că chiar și în abnormitățile, și în rătăcirile sale ar fi putut să cunoască acea putere străveche, ireductibilă, care se validează în religione.

Umbra și întunecul rătăcirii umblă în urma sufletului; aceasta este inevitabil, pentru că religiunea apucă problema vieții chiar dela rădăcină, și îndreptând privirile spre lumea de dincolo, spre viața necunoscută de după moarte, deșteaptă lu-

mea primijdioaselor simţiri şi pasiuni, de sub a căror înriurire cu greu se poate scăpa. Dar nu frica, nu plăcerea, nici iubirea, a creat religiunea, ci inima întreagă; ear frica, plăcerea şi iubirea au conlucrat numai, ca noi să cunoaştem relaţiunile acestea vecinice şi nemărginite ale esistenţii şi vieţii, pe cari religiunea le îmbrăţoşează. Nu era de lipsă ca religiunea să fie inventată, ci descoperită; nu trebuia să o escugete cu ajutorul fantasiei, ci trebuia aflată, vezută, prin inspiraţiunea sufletului. Istoria universală a sufletului este o cădere în genunchi, o mărturisire. »Doamne — sună mărturisirea — nu ne putem ascunde dinaintea Ta.«

Atăţia şi atatea ne seduc, ne înşală, ne amăgesc, ne fură, dar sufletul nostru nu se poate desface din braţele tale. Dă-ne darul teu, ca să ne putem freca ochii de aceste fantasmagorii febrile, şi să ni-i putem deschide, cu încredere şi iubire spre tine, şi să putem zice cu bucurie: Doamne, Părinte; tu ne iubeşti, că ne ai creat; condu-ne, ca să ajungem şi să ne odihnim întru Tine.

Se recere deci ca să ne avântam spre marea largă şi adâncă, şi să ne ridicăm şi viaţa religioasă la un grad înalt coresponszător culturai noastre de azi. Şi aceasta se va ridica, dacă va fi cât mai adâncă, cât mai lăuntrică, şi cât mai conştientă. Ear dacă nu ne cultivăm şi viaţa religioasă, atunci viata sufletului nostru va fi unilaterală şi uşor ne vom pierde echilibrul.

Dacă o faţă a sufletului nostru, — cea intoarsă spre lumea reală — se va cultiva, ear lumea înălţimilor şi adâncimilor se va uita, atunci viaţa noastră va fi plictiseală sarbădă fără avânt, atunci isvoarele sentimentelor adânci, emoţiunile cele dulci vor seca întru noi. Aci cultura nu ne ajută nimic. Ea, în sine, nu-i în stare se înalţe şi să mulţamească pe cei mai mulţi, tocmai pentru că nu varsă armonie şi odihnă în viaţă. Incetul cu incetul omul se face scheptic şi fără nici o voie.

Să nu păcătuim deci în contra naturei noastre însaşi; ci să-i desvoltăm facultăţile în toate direcţiunile; să desfacem aripile celor mai profunde şi mai puternice dorinţe cari ne duc la D-zeu. Să fim convinşi, că e o direcţiune foarte superficială aceea, care bunurile cunostinţelor numai pe preţul pierderilor inimei le a câştigat. Nu-i adevărat nici cea ce zice filozoful german: »Das Herz ist das enizig reelle Surrogat für das Genie« »Nici vorbă. Prima şi cea mai îndispensabilă cerinţă nu se poate numai »surrogat,« cu ori ce genialitate ar pune o alăturia.

Schintei albastre.

De Maxim Gorkij.

Am auzit povestea aceasta pe malul mării, la Akerman în Basarabia.

Odată sara, după ce s'a gătit peste zi cu culesul viilor, mergea spre țerm o ceată de Moldoveni, cu cari lucram; și eu, cu bătrâna Isergil am rămas înapoi sub umbra deasă a butucilor de vie și așezați la pământ ne uitam la ceata oamenilor pribegi, ce se pierdea în negura adâncă a nopții și în frunzișul întunecos.

Mergeau cântând și rizând; bărbații — cu fața roșie, cu mustața tare și neagră, și cu plete dese ce picau în unde până pe spate, îmbrăcați în sumane scurte și ismene largi; femeile și copilele — mai vesele și mlădioase ca niște vergi, cu ochi albaștri întunecați și fețele tot roșe ca bujorul. Părul lor moale ca mătasă și negru era despletit și în vântul ușor și cald, care se juca cu părul lor, zingăneau monetele, ce atârnav de el. Vântul lin și regulat, numai câte odată se mânia și atunci începea să se răpeadă ca și un șuvoi asupra părului femeilor, ridicându-l în coame fantastice, cari fluturau împrejurul capului lor. Atunci păreau femeile ca niște zmeoaice din povești. Ele se depărtau tot mai mult de noi și noaptea cu fantasia ni-le arăta tot mai frumoase.

Cineva cânta pe violină... o copilă cânta în prim alt lin și mișcător. Un riset în hohote resună... și fantasia prefăcu toate tonurile astea într'o ghirlandă de cordele de colori împetrițate, cari pluteau în aer peste figurile întunecate a oamenilor, ce se pierdeau în negură.

Aerul era adăpat de mirosul aspru al mării și de evaporare grasă a pământului, care tocmai acum sara se umezise bine după ploaie. Și acum încă mai pluteau pe cer crâmpeli de nori bueci, arareori formați și colorați, ici — ușori ca nori de fum, albaștrii-întunecați sau cenușii-albaștri, colo, mai grei ca niște dărâmături de stânci, lîncezi-negrii și castanii-întunecați. Cât de prietenoase priviau printre ei frânturi de cer albastru, țintuite cu stele aurii. Și toate acestea — sunetele și miremele din aer, norii și oamenii, erau un farmec atât de frumos, însă trist, era ca începutul unei povești mi-

nunate. Totul miraculos și armonic, dar ca și cum ar fi fost împiedecat să se desfășoare mai departe și muria pentru că era așa de puțin vuet, zgomot viu și viguros, care cu timpul să se ridice tot mai viu, dar zgomotul ce domnia aici, resuna ușor, de multe ori se intrerupea, apoi se perdea cu totul depărtându-se, apoi iarăș se trezia în suspinuri triste, ca și când ar fi voit să se plângă despre ceva, poate despre noroc, care-i așa de neînchipuit și de nestatornic.

Toate astea le observam și în sufletu-mi resăriau rând pe rând gânduri fantastice: aș fi vrut să mă prefac în pulbere și apoi vântul să mă poarte pe unde numai el știe... aș fi vrut să fiu un fluviu cald, să curg peste o stepă și să mă revars în mare și apoi ca o păclă cu coloare de opal să fiu iarăș ridicat în cer, aș fi vrut să fiu și eu ceva din această jalnică și fermecătoare noapte... dar eu eram trist, fără să știu de ce.

»De ce nu te-ai dus și tu cu dânșii?« mă întrebă, pe ru-sește, bătrâna Isergil, ridicând capul într'un semn întrebător.

Vremea a indoit-o pe bătrâna, a făcut-o cu jumătate mai mică, de cum era, și ochii ei de odinioară negrii ca întunerecul, lăcrămau și erau păinjeniți. Vocea-i uscata numai vibra, scârția, ca și cum bătrâna ar fi vorbit cu oasele ei. Nici că putea să vorbească altfel, doară o apăsa pe umeri o mulțime așa de mare de anii...

»N'am putut merge« răspunsei la întrebarea ei.

»Uf!... Voi Rușilor, veniți pe lume ca niște moșnegi. Toți sunteți posomorîți ca niște demoni... Copilele noastre se tem de tine... și tu doară ești tinăr și voinic...

Luna resăria. Era mare și roșie ca o vatră de jăratec și se părea că se trezește de pe sinul acestei stepe, care a înghițit în viața ei atâta carne de om, a beut așa de mult sânge, din care a crescut așa de mare și grasă. Umbrele frunzelor picau ascuțite pe noi și ne acoperia, pe mine și pe bătrâna, mișcându-se încet. De a stânga noastră treceau de asupra stepei umbrele norilor, printre cari pătrundea lumina albastra a lunii, făcându-le mai străvezii și mai senine. Abia se mai auzeau sunetele dela mare până la noi: când plângea violina, când o copilă rîdea, când câte un fecior cânta în bariton mlădios și toate astea se amestecau la mal cu ciocnetul ritmic al valurilor.

»Ia, uite, colo merge Lara!«

Mă uitai unde arăta bătrână cu mâna tremurândă și cu degetele strâmbe și zării: treceau umbre, multe, multe... și una din ele mai întunecată și mai deasă, decât celelalte, sbura mai repede și mai pe jos decât surorile ei; era umbra unui nor, ce plutea mai aproape de pământ și mai repede.

»Nu-i nimene« zisei eu.

»Tu ești mai chior decât mine, măcar că eu îs așa de bătrână. Ia, vezi-l, cel negru ce fuge prin stepă«.

Mă uitai încă odată, dar nu era decât umbra de mai nainte. »E o umbră! De ce o numești Lara?«

»Pentrucă-i el. Chiar numai ca o umbră îi el — doară îi vreme de atunci!... Sunt mii și mii de ani de atunci... și soarele i-a uscat trupul, sângele și oasele și vântul îi împrăștie pulberea. Vezi, ce poate face D-zeu cu un om pentru mândria lui!«.

»Povestește-mi cum s'a întâmplat!« o rugai eu pe bătrâna, pentrucă presimțeam înainte mareașta tradiție, ce s'a zămislit în stepa aceea.

* * *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

»Au trecut multe mii de ani, de când e povestea noastră. Departe, departe, dincolo de mare spre soare-răsare, e țara unui rîu mare, și în țara aceea are fiecare frunză de pom și fiecare pai, atîta umbră, cât îi trebuie unui om, ca să se ascundă bine sub ea de arșița soarelui, căci acolo îi minune de căld.

Așa de roditor e pământul în țara aceea.

Acolo trăia o seminiție de oameni voinici și bogați și se ocupau cu vînatul fiarelor sălbatice. Mergeau la vînat, — cântau și se veseliau cu copilele, frumoase ca focul. Odată în timpul mesei sbură un vultur din înaltul cerului și răpl pe una din ele, cu păr negru, și frumoasă ca noaptea. Bărbații neamului aceuia aruncară săgeți după el, și ele se înturnară plîngătoare spre pământ. S'au dus apoi s'o caute, dar n'au mai găsit'o. Și cu timpul uitară de ea, cum toate se uită pe pământ«.

Bătrâna scoase un suspin greu și tăcu. Voacea-i scărțiindă avea un timbru, ca și cum ar fi mărâit în pieptul ei veacurile uitate și înviate prin umbra amintirilor. Și marea

acompania încet începutul acelei povești bătrâne, născută poate chiar pe malul ei.

»Și după douăzeci de ani a venit ea singură înapoi, dară slabă și istovită de puteri, și avea și un copilăș frumos și voinic, cum era ea înainte de douăzeci de ani. Când o întrebă, unde a fost, ea povestea că vulturul a dus-o în munți și a trăit cu dânsa ca și cu femeea lui. Doară asta era fiul lui, și tatăl seu nu mai trăia, căci când a slăbit el și a simțit că moartea-i este aproape, s'a ridicat pentru ultima oară spre cer și strângându-și aripele, pică greu pe colțurile ascuțite de stânci, pică pe ele și se sdruncină de moarte....

Toți se uitau plini de mirare la feciorul vulturului și vedeau că samănă cu dânsa, numai ochii lui erau reci și fuduli, ca și regele paserilor. Și ei vorbiră cu el; el le răspundea, când vrea, ori tăcea, și când veniră bătrânii neamului, el vorbea și cu ei, ca și cum ar fi vorbit cu cei de o samă cu dânsul. Aceasta lor nu li-a plăcut și s'au simțit atacați și-l numiră săgeată neîmpânată, cu vârf neascuțit, zicându-i, că pe dânsii mii și mii de aceștia ca dânsul i-au onorat și s'au supus lor și de două ori mai bătrâni. Dar dânsul li-a răspuns cu o căutătură îndrăzneată, că alții de tagma lui nu sunt, să caute o lume întreagă; și dacă i-au și onorat toți — el nu vrea s-o facă.

O!... Ei se făcură foc de mânie și începură să strige:

»El n'are loc între noi! Ducă-se unde-i place«.

El începu să rădă și se duse unde-i plăcu, — la o fetiță frumoșică, se duse la ea și o cuprinse. Dar ea era fiica unuia dintre cei bătrâni, cari l'au judecat. Și măcar că el era frumos, ea îl respinse, temându-se de tatăl ei. Ea îl respinse și se duse de lângă el, dar el o prinde și trântind-o la pământ, o calcă cu picioarele pe piept, până a început să-i bulucească sângele pe gură; ea suspină adânc, se svârcoli ca un șarpe și muri....

Toți câți o văzură, rămaseră înțepenii de frică, pentru că pentru prima oară văzură chiar înaintea ochilor lor o femeie ucisă așa. Tăcură mult timp... cu privirea asupra celei ce zăcea moartă, cu ochii deschiși și gura sângerată. Ea cerea răsunare dela ucigașul ei, ce sta neclintit, rece și fudul, fără să plece măcar capul. — După ce se treziră din amețeala lor, îl prinseră și-l legară, apoi îl lăsară deocamdată așa, până să hotărască o pedeapsă, pentru că credeau că deodată moarte — e prea puțin pentru el; și nici pe el nu l'ar înjos, și nici ei nu s'ar mulțumi«.

Noaptea grăbia, se îndesa cu iuteală și, plină de șoapte stranii și ușoare, lua un colorit tot mai fantastic. Melancolic strigau șoarecii de stepă, grierii cântau în vie, frunzele șopteau în freamăt, și luna plină, stăpâna nopții, mai înainte roșă ca sângele, depărtându-se de pământ, revarsă tot mai puțină piclă albastrie peste stepă....

»Și ei s'au adunat la un loc, ca să găsească o pedeapsă, care să fie tot așa de mare ca și vina lui. S'a propus ca să fie legat de coada cailor și așa să-l sfărțice — dar se păru că-i prea puțin; toți deodată să sloboadă în el săgeți, dar și asta nu era destul; să fie ars... dar fumul de pe rug îi vor împedeca, ca să-i vadă destul de bine chinurile; multe s'au propus — dar nu s'a aflat nimic de așa măsură, ca să le placă la toți și să-i mulțumească. Și maică-sa ședea înge-nunchiată înaintea lor și tăcea, pentru că n'avea lacrimi și nici vorbe, cu cari să-și apere fiul. Au grăit ei multă vreme, când într'un timp zise un bătrân după multă chibzuire: »Să-l întrebăm de ce a făcut fapta asta?«

Și dâșii întrebară. El răspunse: »Deslegați-mă! Doară n'o să grăesc cu voi legat?«

Și când îl deslegară, dâșul îi întrebă: »Ei, ce vroii voi?« Așa i-a întrebat ca și când ei ar fi fost niște robi.

»Tu știi ce vrem« vorbi bătrânul.

»La ce să vă mai esplic cele întâmplare?«

»Ca să știm. Ascultă, închipuitule, tu mori îndată... spune să știm măcar de ce ai făcut, ce ai făcut? Noi rămânem în viață și aceasta ni-i de folos, ca să ne înmulțim știința...«

»Bine, eu vă spun, deși singur nu știu bine, ce s'a întâmplat. Mi-se pare, că am omorît-o... pentru că... m'a respins... și eu doară aveam lipsă de ea.«

»Dar bine, ea nu era a ta« ziseră bătrânii.

»Vouă vă trebuie numai ceea ce e al vostru? Eu văd, că omul are numai gura, mâinile și picioarele lui... și totuși se face stăpân peste animale, femei, țări... și peste câte altele...

Bătrânii îi ziseră, că pentru ceea ce ia, plătește omul cu sine însuși: cu mintea și puterea, cu libertatea și cu viața.

Mult timp mai vorbiră dâșii cu el, și din răspunsurile lui pricepură, că dâșul în naivitatea lui se crede cel dintâi de pe pământ și afară de dâșul nu vede nimica. Păru chiar tuturora grozav, când auziră, cărei singurități se dedicase. Să

n'aibă nici neam, nici mamă, nici fapte, nici vite, nici animale și nici nu vrea să știe de astea».

Răsetul frumos și voios al fetei resuna dela țerm... cineva cânta acuma în tenor înalt. Câte odată se amestecau și alte voci, și atunci sunetele întraripate sburau în aer, se depărta tot mai mult... și se pierdeau deodată, ca și când le-ar fi prins cineva pe toate și le-ar fi ascuns...

Trad: I. Torouțiu.

(Urmează)

Din bătrâni.

În biserica din Tic, comitatul Clujului, este o inscripție latină-slavonă săpată în lemn de asupra ușii dintre tinda muierilor și naia bisericei. Inscripția se cetește astfel:

ANO DNI 1641. RAKONZY DVRI vz —

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vo imenie otca i Synu i soversenien svia-
tago ducha soversi se (sij sv. chram) sešestvijem
sviațago ducha sotvovy rab Bozij Dan ize na
Gorna.

(Pe românește: În numele Tatălui și Fiului și
săvârșitorului sfânt Spirit, s'a ridicat aceasta bi-
serică în sărbătoarea sfântului Spirit. A făcut-o
robul lui D-zeu Dan, din Gorna (?).

*

La biserica din Arghiș, aproape de Tic, e crestată pe
bărnele din afară, lângă ușa bisericei aceasta scrisoare:

Aceasta sftă besearecă s'au făcut prin stră-
dania și cheltuiala noastră Ioan Lehenii paroch
și Cozma Anastasie preuteasă. An. 1814.

Crestături.

— »Elöre« din Cluj și »Albina« din Sibiu. Ziarul de 2 criări din Cluj prinde curaj contra Românilor. Se remarcase mai întâi atunci, când a prezentat pe dnii Dr. Frâncu și Dr. Dăianu drept niște »incendiari ai Ardealului« în ortăcia și la ordinul d-lui Dr. Vajda, tocmai atunci, când acesta deșeptase cu cunoscuta sa tactică toată furia presei maghiare. Se știe, că acest »raport« de fantazie s'a fost transpus prin firul telegrafic la ziarul »A Nap« din Budapesta, pentru a avea și mai mare echou în țară și a silii astfel pe cei vizați și pe nedreptul atacați să se declare. A' urmat apoi pășirea pe față a colaboratorilor ei români cu seria nesfârșită de atacuri politice și personale contra »Economului« și a conducătorilor lui...

În situația absurdă ce a urmat, nu s'a găsit în toată presa noastră decât o tăcere simptomatică ori vădită tovărășie cu celebra foaie și redactorii ei maghiaro-români. Nu-i mirare deci că »Elöre« și oamenii ei, foarte avansați, dau înainte.

De unăzi — iscodind că protopopul Dr. Dăianu n'ar fi asistat — cum prescrie legea și cum i-au dispus superiorii — la depunerea jurământului învățătorilor, a încercat de nou, într'un mod hiperfurios să ațite toată ura.

»E scandalisitoare purtarea aceasta a protopopului român — scria. De ce nu ne strângem mâna pumn și de ce nu lovim în aceasta hordă ne-patriotică? Până când vom suferi nemiscați, ca zi de zi să ne scuipe în obraz? De ce suferim acest ne mai pomenit terorism? E rușine că toate le răbdăm cu lașitate.

(»Elöre« nr. din 14 Iulie n. 1907).

Atăta erupțiune, întemeiată pe o simplă iscodire. Câtă ură meșteșugită trezită și tendențios alimentată trebuie să fie adunată acolo, unde și la o scornitură așa evidentă izbucnește cu atăta spasm.

Nu i-a fost destul desmintirea, ba nici n'a încrestat-o și cu toate, că a trebuit să se convingă, că n'adevăr a scris, n'a dat nici o rectificare, ci a replicat cu un nou atac — în contra »Albinei« și a conducătorilor ei. După »Economul« atacă »Albina«, după d-l Dr. Frâncu, pe d-l — George Pop de Băsești.

Sub titlul »Primejdia Maghiarilor din Ardeal« faimosul ziar, împodobit cu atăta ură, se alarmează de faptul, că »Albina« și-a duplicat capitalul și zice, că ea sistematic cumpără moșiile Maghiarilor, ca să le vândă Românilor. Iar pentru o astfel de »tradare« »ficează« pe conducători, cum urmează:

»În direcțiunea băncii sunt tot conducători naționaliști espuși. Astfel este în direcțiune Dr. Ioan Mețianu episcop(?) Dr. Liviu Leményi, care la alegerile dietale din urmă a figurat ca candidat valah naționalist, și George Pop de Băsești, maghiarul renegat, care a fost oarecând vicepreședintele partidului Kossutist (a balközépárt alelnöke) ear la alegerile din urmă a desfășurat steagul ca naționalist valac. Secretariul »Albinei« este Dr. Brediceanu Tiberius, fiul deputatului naționalist Coriolan Brediceanu, șeful secției depunerilor e Ardelea Radu, cunoscut agitator valah — ear secția creditului finciar — a cărei scop e câștigarea moșiilor — o conduce Constantin Pop«. Interesant, că informațiile zice că și le scoate din »Tel. Român« și numele le scrie foarte corect. —

— Din afară. Ni-se scrie: »Pimen« se chiamă acel domn, care anul trecut scria în »Orizontul« articlii și notițe foarte vrăjmașe despre biserica nobstră unită. Din cei publicați despre autonomia bisericeii rom. gr.-cat. am cunoscut cu siguranță, că autorul nu poate fi altul, decât un anumit domn, la noi unic în felul său. În nr. ultim al »Orizontului«, în o notiță la adresa »Unirei«, apăară între altele, faimosul caz dela Comloș și promite că asupra cazului va reveni separat. Aceea o face acum în broșura: »Toleranza (!) bisericască la îngroparea eterodoxilor« sub numele său propriu, d-l Dr. Stefan Pop, paroch în Jezvin

Broșura aceasta nu e vrednică, să ne ocupăm de ea. Cazul, de care se ocupă, e cunoscut, fiecare l-a judecat după cum l-a putut înțelege din comunicatele gazetelor; publicul a trecut peste el demult la ordinea zilei. Nu merită să ne ocupăm nici de stilul nesuferit, limba curioasă, modul de citare neobicinuit, de care se folosește în toate scrierile sale d-l Stefan Pop. Unic, de ce vrem să ne ocupăm aici, e persoana autorului Dr. Stefan Pop.

Aceia, cari îl cunosc pe autor în persoană, știu, că e un om foarte capacitat, cu multă știință și de o lectură extraordinară la noi. Știu și aceea, că încă nu demult d-l Dr. Stefan Pop era un »catolic« așa de mare, încât avea și înfătoșarea popilor catolici, rași la față. Fructul calităților de mai sus a fost cartea sa, apărută în 1903 ca răspuns cărții lui Dr. George Popoviciu, despre Unirea Românilor. O carte mai »catolică« ca asta, rar află la noi. Nu știu apoi cum, omul nostru a început a se, schimba. Poate ceva iluziun dispărute, ceva așteptări neîmplinite, ori ce poate fi cauza, că și-a pierdut toată însuflețirea pentru biserica sa și acum șerb unor interese străine, cu mult sarcasm și

pesimizm apăară lucruri contrare bisericeii unite.

Din istoria d-lui Dr. S. Pop una se poate învăța. D-l Pop ca cleric și ca preot tiner era un om, care cu mult zel și cu multă însuflețire se pregătea întru un luptător cât mai harnic al bisericeii sale. Încă ca cleric cetea, scria, lucra înfocat; ca preot în continuu își aducea cărți, reviste și cetea, făcea notițe, având planuri pentru lucrări mari, cu cari să promoveze vaza și autoritatea bisericeii sale. Ce a fost cauza averziunii de pe urmă? nu se știe. De sigur însă, a avut și asta cauza sa. Să învețe din istoria d-lui S. Pop mai marii nostri, dar mai ales aceia, cari totdeauna în jurul lor fiind, sunt sftincii lor, să prețuiască oamenii de tineri și să le dea totdeauna atenția cuvenită. Când eram teolog IV-anit îmi sfătuia bunul nostru rector, că dacă eșim în viață și ajungem în curțile arhierilor, să atragem atenția totdeauna asupra celor mai retrași, cari poate nici vreme, nici bani, nici voie nu au, să umble prin curtea episcopicească, pentru a se învărti pe acolo, dar cari, dacă sunt oameni devotați, sunt cei mai vrednici de distincții și promovări. Cu asta numai atâta vrem să zicem, că e chestie esențială pentru biserica noastră română unită că în viitor, ce luptători, ce ostași va avea. Iar spre scopul acesta e neapărat de lipsă, că mai marii nostri să se îngrijească în primul rând de aceea, că tinerii nostri, zeloși și cu devoțiune, să-și poată afla modul, de a continua în direcția aceasta și de a fi luptători vrednici ai bisericeii noastre.

Altcum nu se pierd numai persoane, ca »Pimen«, ci însași cauza pe care o părăsesc acest fel de fii.

b.

— Iezuitizmul. »Sămănătorul«, nr. 17 Iunie v. publică, dintr'un manuscript postum, »Cugetări« de

Adina Gr. Olănescu. Intre acelea, la locul penultim, cetim una, care sună din cuvânt în cuvânt așa:

»Catolicismul este cu totul supus jezuitismului; iar jezuitismul are de normă stăpânirea conștiințelor, grație principiului supunerii oarbe. Este înspăimântător de a măsura cu gândul primejdia, în care se află civilizațiunea actuală în luptă cu o putere atât de bine organizată și atât de lipsită de scrupul, ca jezuitismul, având în mână, prin clerul catolic, conștiințele atâtor milioane de oameni«.

Am remarcat multe idei bune în cugetările repozatei Adina Olănescu și vom reproduce unele din ele. Asta însă ne-a surprins. Nu avem nici în clin, nici în mănecă cu jezuitismul, totuși în interesul adevărului și pentru informarea publicului, reflexiile acestea ni-se impun.

În lumea de azi jezuitismul este o temă, pe care multor le place a călări, chiar și la noi, grație exiezuitului conte Hoensbroech, pe care-l aprecia foarte mult acum câțiva ani, învechita »Arhivă din Iași«. Cei mai mulți însă, cari atât la străini, cât și mai ales la noi, vorbesc despre jezuiți, nu numai că nu au văzut încă jezuit viu, dar nici scrierile, nici faptele lor nu le cunosc în mod autentic, ci numai din povești și zvonuri superficiale și totdeauna tendențioase. De fapt ce e jezuitismul? E un simplu ord călugăresc, ai cărui membrii sunt cu totul lăpădați de lume și depun vot special, că distincții ierarhice, aici pe pământ, nu primesc. Așa au fost ei dela început și e drept, că prin organizația lor bine disciplinată au devenit cei mai devotați luptători ai bisericii și au dus reacțiunea contra »reformației« la o izbândă mare. La dispoziția lor erau: scaunul de mărturisire, amvonul și școala. Succesele mari ale bisericii au atras din partea lumii de atunci

un odium mare asupra iezuiților așa că în a. 1773 papa Clemente XIV. a fost silit să șteargă formal ordul iezuiților. După aceea însă s'a înființat iară și subsistă până azi în toate țările apusului, precum și în misiuni esterne.

Cei mai mulți dintre ei se ocupă cu misiuni, adică cu predicarea evangheliei. Alții susțin școlile ordului: Univerzități, la noi în Ungaria 2 gimnazii. Școlile lor sunt la un nivel înalt de model peste tot. De aici se poate înțelege, că după ce în secolul al 18. au fost expulzați din mai toate țările europene, protestantul Frideric-Cel-Mare i-a primit în țara sa și a dat școlile în mâinile lor. Mai au diferite institute științifice și de artă: laboratoare fizice, observa-toare astronomice, etc. O mare palmă i-s'ar da aceluia, care vorbește despre primejdiile civilizației moderne, când i-s'ar spune, că anul trecut o catastrofă de vulcan în apusul Indiei numai pentru aceea nu s'a încunjurat, că nu au ascultat de observatorul iezuiților. Apoi câți oameni de știință, specialiști în fizică, naturale, chimie, matematică, în diferitele arte, se aleg din ordul iezuiților.

Toți sunt însă ostași buni și credincioși ai bisericii, e drept, prin trănșii e biserica așa conser-vativă și înrădăcinată în multe așezăminte vechi și asta poate fi adevăr dureros. Pentru aceea au iezuiții mulți dușmani chiar și între cei mai buni ai bisericii. Și aceea e drept, că între ei se află reprezentanții unor teorii, cele mai extreme în științe la catolici, cum e Wasmann în biologie și Hummelauer pe terenul științelor biblice. Multe cărți ale iezuiților se află la Indice. Toate acestea însă nu le poate ști o damă, nu le știu mulți redactori de reviste științifice, dar mai pe sus nu le știe publicul mare. Acesta numai atâta știe, că iezuiții au o deviză: scopul sfințește mijloacele; dar nu știe,

că nu de mult un iezuit a pus un premiu mare pe sama aceuia, care va putea dovedi, că un iezuit s'ar fi folosit vre-odată de deviza asta, și până azi stă premiul neatins...

b.

— **Mărturisiri prețioase.** »Azi se întrunește comitetul Asociațiunei aradane, după un lung interval de inactivitate... Sunt câțiva ani trecuți dela cel din urmă semn de viață..

Cum s'a pierdut aceasta vreme pentru Asociațiune...?

»Cauza adevărată o aflăm în lipsa de interesare față de preocupări culturale, care s'a înstăpânit în anii din urmă în Arad, pricinuită la rândul ei și ea de o altă cauză, care o justifică (? »Răv.«) și o esplică. La noi toate forțele, toate energiile sunt angajate în politică. Pentru o muncă culturală astfel nu mai ajung. Am concentrat toată voința noastră, toate șilintele în luptele politice și am neglijat partea culturală de care este legat și *condiționat viitorul* și existența noastră mai mult poate decât de succesul de multe ori steril al acestor lupte.

...Cea mai bună și mai înțeleaptă politică este întâi să ne luminăm poporul, să ne întărim înșine prin cultură românească și să întărim cu ea și pături tot mai largi din popor«. (Tribuna nr. 121 în primarticol).

Aceste mărturisiri mai constituie și un competent comentariu la primarticolul din nr. 149 al aceleiaș foi în care s'au arălat vederi tocmai contrare.

— **»Foarte cuminte.** »Gazeta de Duminecă« din Șimleu, vorbind despre schimbarea săvârșită la »Lupta« zice:

»Ținem însă să spunem unele cuvinte cu acest prilej. Și le spunem, fiindcă noi am fost cei dintâi, cari am pledat mai cu insistență pentru »Lupta« și numai noi am afirmat, că ziarul partidului este cel dintâi ziar al nostru. Așteptările, cari le-am pus în el însă în fiecare zi ni-s'au împutinat. Cauzele sunt multe. Nu ne ocupăm cu ele. Ce s'a făcut însă acuma s'a făcut foarte cuminte. Căci ar fi fost prea desastroos și prea penibil pentru noi, că mâne poimâne să vină presa maghiară și să afirme, că partidul n'a fost capabil să susțină un ziar«.

Chestiuni literare și culturale.

Sezon literar. — Anonymus Belae regis. — »Supplex Libellus Valachorum« și răspunsul lui Mat. Bolla. — Cula românească. — »Dracul în școală«. — Profesorul Ioan Rusu.

*

Zilele trecute s'au întrunit la Sibiiu »secțiunile literare și științifice« ale *Asociațiunei* noastre »pentru literatura română și cultura poporului român«. Au ținut mai multe ședințe, și separat, și împreună sau plenare: secțiunea literară, cea istorică, cea economică, cea științifică și cea șco-

lară. S'au ascultat rapoartele tuturor secţiunilor, s'au desbătut şi s'au luat hotărîri. Mai târziu se vor publica acele rapoarte, debateri şi hotărîri, din cari câteva au transpirat deja, şi vom câştiga şi noi o vedere generală peste starea de acum a literaturii, ştiinţei şi culturii la noi. Vom avea deci iarăş un scurt sezon literar — după atâta politică. Ziarele vor reproduce, de atâtea ori, acelaş raport, acelaş proces verbal, aceeaş propunere şi vor discuta-o, aprobând ori desaproband, laudând pe unii, mai ales pe unii, şi trecând sub o binevoitoare tăcere pe alţii. În preajma adunării generale a »Asociaţiunii« aceste chestiuni vor preocupa, cu aceeaş matematică precizie, că în tot anul, şi »marele public« românesc, iar după adunare, la câteva săptămâni, după ce vor resuna şi ultimele acorduri ale rapoartelor şi impresiunilor ziaristice, va reîntra toată literatura şi cultura în liniştea sa, lăsată — iarăş până la anu — în grija câtorva oameni, foarte puţini, cari scriu şi a câtorva, iarăş foarte puţini, cari citesc şi literatură.

Se apropie deci sezonul literar, foarte scurt, după care urmează iarăş a tot cuprinzătoare, a tot stăpânitoare, — însă nu prea roditoare — fatala politică. Acum deci e timpul pentru chestiuni literare, culturale; să folosim prilejul, aşa de rar...!

*

La începutul istoriei noastre — şi al vieţii noastre — este chestiunea mare a originii şi continuităţii noastre; ea este în mare parte şi temelia vieţii noastre politice şi morale, dela a cărei bună, liniştitoare şi hotărâtoare rezolvare, atârnă mult şi dezvoltarea noastră pentru viitor. Nu înzădar ea preocupă minţile celor mai aleşi ai noştri, cari au avut inimă pentru trecut, şi s'au gândit la viitor. Şi nu este incidental, că în epoca aceasta de clătinare, de transacţiuni neîncheiate, şi de dibuiri nehotărâte, prin care trecem, fără ţinte precize, s'a în-

negurat și chestiunea aceasta chiar și înaintea forului nostru de istorie.

De asupra acestei chestiuni, stă ca o umbră luminoasă și ca o taină mângâitoare: *Anonymus*.

Dar cine a fost acest *Anonim*, ale cărui povestiri sunt contestate de unii, susținute de alții. Chestia îi privește în primul loc pe istoriograful maghiari, ne atinge înse foarte aproape și pe noi, fiindcă el scrie, în parte, favorabil despre noi. Poate și de aceea a fost învăluit în taina anonimității și cufundat în umbra ce-l cuprinde dinaintea posterității.

Dăunăzi a mai apărut o broșură, ca adaus la cele multe cari s'au ocupat cu chestia lui *Anonymus*.

E scrisă de un pretins descendent al familiei lui *Anonymus*, și se susține, că acel tănuit autor nar fi fost nime altul decât *Măiestrul Paul, conte de Bazin și Szentgyörgy*,*) descendent al unei foarte vechi familii nobile, nu numai favorit, ci chiar înrudit cu regele Bela al III.

Născut la 1176, ca nepot al contelui Tamás, cumnatul regelui, a devenit finul acestuia, pe urmă favoritul lui și de mic a crescut în castelul regal din Berencs. La vârstă de 6 ani, contra voii tatălui seu Alexandru, a fost trimis de moșul seu contele Tamas, la școli în Papa și Vesprim.

La vârstă de 16 ani scrie versuri pe cari le cetește din prilejul nuntei unchiului seu Buken, cu Elisabeta, fica regelui Bela, care a adus în și mai strânsă legătură de înrudire familia lui cu familia regelui; ca efect al versurilor, — în care reamintește pe cei bătrâni, veniți din Schitia, — e purtat pe umeri în triumf, de prinții și domnii cei tineri, ce erau la nunta regală. În Italia, la școli mai înalte, se împrietinește cu Cașpar Panza, nobil de origine spaniolă, cu care merge la universitate în Paris, căruia îi cetește scrierea sa despre resboiul troian. Se leagă tinerii prieteni să scrie studii istorice: italiianul despre lupta contelui Henric cu principele Ulrich, pe urma căreia feciorii lui Henric au trecut în țara ungurească, sub Stefan I, cel sfânt, și au fost întemeietorii familiilor, din care se trăgea Paul, »Anonymus«, ear Ungurul se leagă a descrie ocuparea Ungariei de Unguri, și originea regilor arpadieni și a familiilor nobile mai de seamă. Ei se deobligă, că fiește care să trimită la cazul morții scrierea sa la familia celuilalt ca să o adaugă la scrierea ce a pecetluit pretinia lor.

*) Pál Mester, bazini és szentgyörgyi gróf, vagyis *Anonymus*, III. Béla állítólagos névtelen jegyzője (pretinsul notar anonim al regelui Bela III.) írta Szentgyörgyi György Gusztáv. Toldi Lajos, könyvkeresk. Budapest II. ker. Főutca 2. Tip. Kosch Árpád, Eperjes. 8° 22 pag. 1 cor. 20 f.

De fapt cronica lui Anonymus »Gesta Hungarorum« s'a găsit legată la o altă cu opera lui Panza.

Rentors din Paris în vara anului 1194 tinerul învăţat, înrudit cu regele, îi face slujba unui secretar personal, după un an îl urmează în curtea regală, asistă la patul morţii regelui (1196) şi îl însoţeşte până la mormânt, în Alba-Regală. Peste doi ani prietenul său Panza îl face atent, că el şi-a isprăvit opera şi astfel se apucă şi contele Paul să scrie opera sa: Gesta Hungarorum, în vârstă de 22 ani (1198) şi o isprăveşte peste 16 ani, dar şi mai târziu adaugă câte ceva în ea, până la vârsta sa de 50 ani. La 1209 îi soseşte scrierea lui Panza, ca sămăn, că el nu mai este între cei vii.

În lupta dela Mohi, contra Tătarilor, luptă lângă regele Bela al IV., după catastrofă însă s'a refugiat şi în fuga sa răstăcînd drumul, prin codri, i-s'a întămplat o mare întorsătură a vieţii. Ajuns într'un sat din comit. Şáros, în Orkuta, s'a retras, cu un tovarăş întâmplător al fugii de Tătari, la familia ţărănească a acestuia. Aci petrecu îmbrăcat în haine ţărăneşti în sat o vreme, apoi în pădure, fugiţi cu toţii dinaintea Tătarilor. Țăranul (Márton András) în a cărui familie s'a ocrotit, avea o fată frumoasă, care-i plăcu atât de mult, încât o luă în căsătorie şi avu un prunc.

Cei de acasă ai lui îl crezură pierit în lupta cu Tătarii. Tatăl său, marele păharnic regal, bolnăvindu-se de moarte, şi auzind el de aceasta, s'a îmbrăcat iarăş în hainele domneşti, se duse acasă, unde îl primiră cu mare bucurie, ca pe unul reînviat din morţi. Bucuria curând se prefăcu în supărare, auzind cu cine s'a căsătorit. În zădar s'a rugat de iertare; tatăl său nu mai putea grai, de boală, fraţii erau mâniaşi, poate şi de aceea, că crezându-l mort, ei ajunseră singuri erezi. A plecat supărat şi el din familie. Despre moartea tatălui său nici nu l'au mai avizat şi când târziu iar a venit la Szentgyörgy, apoi la Bazin, unde se mutase familia, fraţii l'au alungat şi erau să-l omoară. Zdrobit de supărare a murit în Orkuta, între ţăranii, cu care se încuscrise, la vârstă de 70 ani. Văduva şi fiul său au încercat, în zădar, să-şi capete partea de moştenire şi mai ales cărţile, căci ori cât au voit să ajungă cu plănsorea lor la regele, n'a putut, a fost împiedecaţi de fraţii şi nepoţii lui, cari aveau puternic interes de a-l face mort şi a nu-l cunoaşte nici pe fiul său. Şi azi mai trăesc în Orkuta descendenţi de ai lui (dela primul său fiu, al doilea, postum, a murit de tinăr) sub numele Szegyorj (în loc de Szentgyörgyi) Ei sunt Slovaci.

Aceasta e pe scurt biografia destăinuitului Anonymus! Autorul s'a adresat în cauza aceasta de adreptul la d-l ministru de culte, contele Apponyi și a cerut să esmită o comisie de savanți, spre a le dovedi, cine a fost Anonymus. Răspunsul a fost »nu se poate«. S'a adresat apoi Academiei de științe, dar aceea nu a aflat cauza vrednică, a se ocupa cu ea. S'a adresat în două rânduri către redacția unui mare jurnal din Budapesta și i-s'a răspuns, că nu cade în sfera unui jurnal, că e o tradiție familiară, fără interes public...

Aceste proceduri însă nouă ni-se pare, că tocmai și ele confirmă spusele d-lui Szentgyörgyi G. Gustav, din Eperjes, și de aceea am ținut să relevăm broșura dânsului.

* * *

La 19 Aug. 1906 muri, în Budapesta, în vârstă de 86 ani, un profesor piarist Csaplár Benedek. Om cult, scriitor și orator, el s'a distins între colegii săi; cu dreptul i-s'a făcut cinstită aprețiere în cercul colegilor de muncă și de chemare. Intre altele i-a consacrat un necrolog, în fruntea anuarului școlastic și directorul gimnaziului rom. cat. din Cluj, d-l Erdélyi Károly, care e vrednic să fie remarcat și la noi, pen-trucă ne interesează. În lăsământul literar al răposatului s'a găsit un studiu despre Români, scris de un alt piarist, *Martin Bolla*, (1751—1831) care deși nu era cu totul necunoscut, totuș n'a fost tipărit întreg până acum.

Studiul lui M. Bolla este un răspuns la *Supplex Libellus Valachorum*, asemenea celui a lui Eder. Se estinde pe 30 pag. 8° și are următorul titlu:

Martini Bolla, e scholiis piis in lyceo regio claudiopolitano historiae universalis professoris p. o.

Dissertatio De Valachis,

qui Transilvaniam incolunt,

scripta instar responsionis ad libellum supplicem, quem Aug. Imper. Leopoldo II. anno 1791 natio valachica porrexit.

»Disertatia« piaristului Bolla e în felul și stilul celei alui Eder. Deși preot, autorul n'are nici un simț de specială echitate creștinească, ori simpatie față de Români. Deși moderat în espunere, și rece, e de o rigiditate absolută în respingerea tuturor argumentelor din *Supplex Libellus*, iscălit de cei doi arhieri români.

El susține, și încearcă să dovedească, cumcă Românii nu ar fi de origine latină, ci Bulgarii! Că chiar și când s'ar trage

dela Romani, nu ar avea nici un drept în Transilvania, fiindcă Romanii au părăsit, de iure, Dacia, sub Aurelian. Că în deosebi dela constituirea regatului ungar încoace României, de ori ce origine ar fi, nu şi-ar fi câştigat nici un drept, fiind ei supuşi cu armele de unguri.

În fine, că religia neunită, de rit grecesc, nici odată nu ar fi fost inzestrată cu privilegiile, ce le aveau religiunile recepte. Acest din urmă (al IV.) capitol e desigur cel mai interesant şi mai preţios, deşi prin el se restoarnă toată argumentaţia de până aci a autorului. El susţine adecă, o tesă mai mult de drept, că religiunea neunită n'a fost nici când recunoscută, ci numai tolerată.

Spre a dovedi aceasta tesă aduce argumente istorice foarte interesante, care ar fi vrednice să le cerceteze şi istoriografii nostri. În mult discutata chestie a vechilor episcopii ni-se pare a fi de folos. El zice: României, câţi au fost în Transilvania, până în veacul al XVI, mai ales până la căderea dela Mohacs, au fost tot creştini uniţi cu bis. catholică. Neuniirea (schisma) s'ar fi putut propaga între României din Ardeal numai după 1556, după încetarea episcopiei catolice din Alba Iulia. De atunci încoace se şi face pomenire de preoţi şi vlădici schismatici, înse pretutindenea, în legi, figurează tot numai ca toleraţi. / Central University Library Cluj

Doce observări se impun înse faţă cu aceasta tesă. Întăiu: Dacă ar fi chiar așa, apoi ce e cu României uniţi, cari deja la 1791 ani erau uniţi? Nici aceia nu aveau drepturi? Bolla nici nu pomeneşte de ei, măcar că unul dintre arhieriei iscăliţi la »Supplex« era episcopul unit cu Roma, Ioan Bobb. Tăcerea lui Bolla despre uniţi este slăbiciunea argumentaţiei sale.

A doua observare. Bolla citează mulţime de date, ca să dovedească că României din Ardeal ar fi fost totdeauna uniţi, până la 1526, ori 1556, când s'a desfiinţat episcopia catholică din Alba Iulia.

Astfel el zice, că Protogenes, Gaudenţius, Nichita şi Theotin, propagatorii creştinismului în Dacia şi Mesia, au fost uniţi, pentru că atunci nici nu exista desbinarea. Dacă României erau în Ardeal, când au venit Ungurii, la 893, ei erau catolici, pentru că desbinarea începută la 861, domolită la 891, nu s'a putut așa iute lăţi nici în Bulgaria, cu atât mai puţin în Dacia. Hierotheu, de care se crede că ar fi propagat în Ardeal relig. creştină, adus fiind de principele Gyula, botezat în Constanti-nopol, a propagat religiunea unită, pentru că atunci unirea se restituise prin Papii Formosus, Ioan X, şi Patriarchul Theopli-lact carele îl trimise pe Hieroteu, era deci unit. — Fiindcă Ro-

mâinii se provoacă la un privilegiu al regelui S. Stefan (se pomeneste în scrisoarea conventului din Cluj-Mănăştur, 1437) acest rege apostolic desigur nu va fi dat privilegiu unor schismatici.

Regii Ungariei (secl. 14) şi pe Români din Moldova i-au adus la supunere episcopilor catolici, cum ar fi suferit deci schisma în Transilvania? Ca probă citează scrisoarea Episcopului Theodoric (1228), care era peste Săcui, Cumani şi Români şi îi îndemna pe Săcui să trăiască bine cu Români: *Nonne in Ecclesia Christi Domini lupum et agnum una pasci convenit?* quidni etiam *Siculum* cum Cumano, *Olahoque?*

La 1234 Papa Gregoriu IX. îndeamnă pe regele Bela, ca Valachilor, cari locuiesc între Cumani, să le dea episcop catolic »ne Valachi materiam haberent pro defectu sacramentorum schismaticos Episcopos adeundi«. La 1437 se plâng Români (documentul dela Cluj—Mănăştur) că au fost puşi sub interdict de Episcopul din Alba Iulia; dovadă că au fost catolici, fiindcă altfel episcopul nu-i putea pedepsi, şi ei pedeapsa lui ar fi nesocotit-o.

Numai cât toate aceste argumente, dacă sunt adevărate, dovedesc cumcă

1) Români au fost totdeauna în Ardeal de la 105 d. Ch. încoace.

2) Că Români prin originea lor romană au ținut legătura lor ierarhică cu Roma şi bis. romano-catholică, — amândouă adevăruri pe care Bolla în partea cea mai mare a disertației sale (I—III) caută să le combată, încercând a ne scoate curății Bulgari.

Ori cum publicarea acestei disertații ne este binevenită şi merită atențiune.

(Va urma.)

CRONICA.

— D-l *Iulian Marțian*, din Năsăud şi *Sever Secula*, din Arad, au fost aleși »membrii corespondenței« ai secțiunii istorice, la Asociațiune. Gratulăm »Asociațiunii«.

— Directoară a *internatului de fete* din Blaj în locu, repozatei *Aurelia Solomon* a fost numită dsoara *Elisa Bodocanl* care a fost câțiva ani profesoară la școala civilă din Blaj, mai apoi profesoară la institutul de fete al surorilor misericordiene din Strigon. Se speră că noua directoară va duce

cu sine un spirit de creştinism inteligent, practic şi pozitiv, care aşa de bine ilustrează institutele călugăriţelor, şi care e şi de lipsă la noi şi foarte folositor în educaţia fetiţelor.

— Director al gimnasiului român gr.-cat. din Beiuş. În locul canonicului Ioan Butean a fost numit d. profesor Vas. *Dumbravă*, unul din cei mai distinşi profesori ai noştri. De origine grăniţer născădean, noul director, cunoscător de limbile patriei, vorbeşte şi româneşte un limbaj frumos şi a scris şi unele manuale scolastice.

— În *Beica-română* s'a edificat o nouă şcoală rom. gr.-cat. Sfinţirea ei (nu »consacrarea« cum zice invitarea) se va face în 28 Iulie n. 1907. Cu acest prilej îmbucurător şi pentru părintele M. Marieşan şi întreg poporul, cum şi pentru noi toţi, se va da şi o petrecere, al cărei venit e menit în folosul şcolaei. Oferte marimonioase se primesc şi se cuitează cu mulţămărită prin ziare.

— *Din Dieceza Orăzii mari* ni-se comunică următoarele ştiri: Turnul bisericii catedrale era să se repare, când s'a aprins şi a ars, fără a cauza alte stricăciuni mai mari catedralei. Se va reconstrui, într'o formă nouă, mai frumoasă, acoperind diferenţa însuşi II. Sa Episcopul Dr. Dem. Radu, care tocmai acum zideşte o biserică frumoasă şi în satul naşterii Sale, Uifalăul de lângă Aiud. — Preparandia se reconstruieşte de asemenea în zidiri, inzestrări şi puteri. De director al preparandii este numit canonicul, Ioan Butean, fost mulţi an director al gimnaziului din Beiuş, bărbat de şcoală cu multă pracsă şi mult devotament.

Până acum directorul preparandiei şi al internatului de băieţi era una şi aceeaşi persoană. Noua clădire admitând o despărţire impusă de consideraţiuni didactice şi de educaţie, s'a despărţit acest oficiu, şi conducerea internatului de băieţi s'a încredinţat d-lui *Dr. Florian Stan*, noul canonic, fost mulţi din profesor la gimnaziul din Beiuş. Astfel internatul studenţilor ae gimnaziu multă vreme cărmuit de prelatul Dr. A. Lauran a ajuns sub conducerea unui specialist.

Prin nouele dispoziţii sperăm, că se vor urmări şi alte multe îmbunătăţiri. — D-l *Dr. Peiru Hetco*, teol abs. şi profesor cenzurat, a fost numit profesor — la gimnaziul din Beiuş, pentru catedra remasă vacantă după mutarea d-lui Dr. Stan la Oradea-mare.

Să auzim tot de bine înaintel!

— *Din dieceza Gherlei*. Esamenul de cvalificaţie la preparandia din Gherla a reuşit în estan escepţional de bine.

Din 23 elevi, câți au absolvat, numai 3 au note de suficient ceialalți toți bun și eminentă. Se relevează cu vrednică laudă noii profesori G. Karşai, Dr. I. Nicoară și mai ales zelosul Ant. Domide, redactorul »Pedagogiei Române«.

— Secțiunile științifice-literare ale »Asociațiunii« în ședința plenară din 15 Iulie, au hotărât a premia volumul de novele »Dela Țară« a d-lui Ioan Agârbiceanu, cu premiul literar de 300 cor. al »Asociațiunii«. Asemenea și voiumul »Ramuri« de Zah. Bârsean, a fost premiat cu acelaș premiu ce rămăsese nedat în anul trecut.

Predarea oficioasă a premiilor se va face în adunarea generală, ce se va ținea în Bistrița. Adunarea din estan va încununa cu cuvenitul premiu pe doi dintre cei mai talentați scriitori ai noștri, dintre cari fratele nostru preot Agârbiceanu, e nu numai puternic, ci și exclusiv al nostru al Ardelenilor.

— *Hymen*. D-l Ioan Isaic, teol. abs. și d-șoara Drusida T. Blășian s'au cununat în 7 Iulie n. în biserica parochială gr.-cat. din Săcărâmb.

— *Censura de notar* la cursul administrativ din Cluj a pus-o cu succes următorii români: Ioan Nemeș, Nicolau Buhescu, Gregoriu Onoaie, Ioan Câmpean, Iosif Filip, Demetru Cosma și Augustin Bârsan.

— *Internatul »Pavelean« de băieți din Beiuș*. Părinții doritori de a-și așeza pruncii lor pentru anul școlar 1907—8 în internatul »Pavelean« de băieți gr.-cat. din Beiuș, sunt avizați, ca până la 15 August a. c. să-și trimită petițiile la rectoratul internatului. Taxa de întreținere la an e: 280 cor. (două sute și optzeci coroane), uniforma: 60 cor. (șasezeci coroane), iar taxa de înscriere va plăti fiecare elev — și cei beneficiați — 3 cor. Taxele se plătesc în două rate anticipative: la 1 Sept. și la 1 Febr.

Au să suplice și acei tineri școlari, cari în anul trecut au fost platnici în rectorat. — Rectoratul.

— *Ioan Pantea* paroch gr.-cat. al Riciului, viceprotopop al tractului Poğăceaua după un morb scurt ș-ia dat nobilul său suflet în mâinile Creatoriului în 4 Iulie 1907 st. n. în al 67-lea an al vieții și al 37-lea al preoției și fericitei sale căsătorii. A

fost înmormântat în 6 Iulie, deplâns de soția sa, văd. *Carolina Pantea* n. Mateiu Aurelia măritată Man, Eugen Pantea, profesor în Blaj, Ioan Pantea cand. de adv. în Vaşarhei, fii Florentina măritată Mateiu, Lucreția măritată Rus, Vasilie, Mariți și Stefan ca fii și fice. Simion și Stefan Pantea, ca frați și familiile lor și număroase alte rudeni. In veci pomenirea lui!

— Subscrisa văduvă în numele său și a lor săi mulțumește tuturor acelor, cari din durerosul prilej al morții regretatului meu soț Ioan Pantea, paroch al Riciului și protopop al tracului Pogăceaua, și-au exprimat condolințele lor mângâitoare.

Văd. *Carolina Pantea*.

— Convocare. Onorații membrii ai despărțământului XXV. M.-Ludoș al »Asociațiunei pentru literatura rvmână și cultura poporului român«. precum și toți sprijinatorii ei sunt prin aceasta invitați la adunarea generală ordinară, ce se va ținea în 4 August st. n. la 3 oare p. m. în comuna Iclânzul. Romul S. Orbean, directorul desp. Dr. Ioan Oltean, secretar.

— Comitetul despărțământului »Hida-Huedin al «Asociațiunei pentru literatura română și cultura poporului român» în frunte cu d-l Dr. Simeon Tămașiu, directorul desp. și Iuliu Chiffa, secretar, a convocat adunare cercuală ce se va ținea în 28 Iulie 1907 st. n. în comuna Tămașa (Tamásfalva).

— † Alexandru Avram preot gr.-cat. în Sângeorzul românesc, după un morb greu și îndelungat a răposat în 9 Iulie 1907, în al 42-lea an al etății și în al 12-lea al preoției și căsătorii sale. Il deplânge o comună fruntașă, o familie număroasă și distinsă, și toți aceia cari la băile dn Sângeorz au avut prilejul să-l cunoască. Trimitem condolențele noastre îndureratei familii.

— Tinerimea academică română din Sălagiu și părțile mărginașe invită la petrecerea de vară împreună cu cântări populare și declamațiuni ce va arangia cu prilejul adunării generale a despărțământului al XVI-lea (Sălăgian-Chioran) al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român și Reuniunea Femeilor Române Sălăgiane la 4 August n. 1907 în Băsești (sub scut sigur).

— La 3—4 August vor fi mari sărbări culturale în Băsești sub patronatul d-lui George Pop de Băsești și sub conducerea fruntașilor sălăgieni. Programul sărbărilor este acesta:

În 3 August n. 1907 după mează zi la 6 oare primirea solemnă a comitetului »Despărțământului« și al »Reuniunei«. În 4 August dimineața la 7 oare săvârșirea sf. liturgii, sub

decursul căreia cântările le va executa alternativ corul teologilor gherlani și cel al plugarilor din Băsești sub conducerea lui Dr. I. Cl. Iuga. La 9 oare ședința »Despărțământului Șimleu sub decursul căreia se va citi o disertația poporală despre creșterea copiilor. La 10½ oare ședința »Reuniunii femeilor române sălăgiene«. La 12 oare vizitarea expoziției de copii și distribuirea premiilor. La 1 oară prânz comun (à 3 coroane couverte) sub decursul căruia corul plugarilor din Băsești va cânta diferite doine și cântări poporale. La 4 oare petrecere poporală. La 8 oare începutul petrecerii tinerimii.

— Tinerii univerzitari din Câmpie arangează în Iclânz (gara Radnoth) concert urmat de dans. care se va ținea din prilejul adunării generale a desp. XXV. (Ludoș) al »Asociațiunii« în 4 August n. a. c. în sala școlii gr.-cat. Venitul curat e menit bisericeii. Inceputul precis la 7 oare sara. Prețul de intrare: de persoană 2 cor., în familie de persoană 1 cor. 60 fil.

Din programul concertului relevăm: E. Ketterer: Galop de concert pentru pian la 4 mâini, exec. de d-șoarele Rely Boeriu și Selma Rössler. Declamare de d-șoara Valeria Maior. Un Quintet de violină. Melodis italienne, solo de violină exec. de d-l Victor Muntean, acomp. de pian prin d-șoara Emilia Orban, și altele.

— Tinerimea română din jurul Turzii va da o petrecere de vară Duminecă în 28 Iulie st. n. a. c. în școala gr.-cat. din Cianul-deșert (P.-Csán) cu ocaziunea adunării generale a despărțământului XXIII. Turda al Asociațiunii. Inceputul la 7 oare sara. Venitul curat e destinat pentru școala gr.-cat. din P.-Csán. Suprasolvirile sunt a se adresa O. D. Samoil Poruțiu preot gr.-cat. în P.-Csán per Turda-Tur.

— Anuarul școlii civile de fete cu internat și drept de publicitate a »Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român« din Sibiiu, pe anul școlar 1906/7, a apărut publicat de Dr. Vasile Bologa, director. Cuprinsul: Despre importanța educațiunii fizice de profesorul Victor Păcală și știri școlare. Eleve înmatriculate au fost în clasa I. 26, în clasa II. 21, în clasa III. 23, în clasa IV. 19, iar în cursul complementar 14. În internat au fost așezate 77 eleve. Elevele s'au mărturisit și cuminecat în postul Paștilor. Excursiuni școlare s'au făcut la Turnu-Roșu. Înscrierile pentru anul școlar viitor se vor face în zilele 1—6 Septemvrie n. 1907.

— »Tribuna nepublicând unui preot articolul de rectificare la atacul unui ziar maghiar din Arad, îi trimite vorba, că e »îndreptățit« a publica răspunsul său în ziarul maghiar. Cât

de generoasă e »Tribuna«! Intr'un astfel de caz, când un preot și un avocat român, atacați într'un ziar din Budapesta, au publicat rectificarea acolo — au fost tratați cu titli, în care cel mai tolerabil era: »trădători«. Se vede, că totuși progresăm; sau numai »ai noștri« sunt »îndreptățiți?«

— Nuvela de Gorkij, ce o publicăm, a mai fost tradusă în românește și de d-l H. P. Petrescu și a apărut în volumul său de »Nuvele« ed. »Lucefărului« sub titlul »Poveștile Isergilei«. Aceasta nu ne-a putut împiedeca de a o da, cum ni-s'a trimis, în traducerea unui moldovean, de aceia, de cari pomenește scriitorul Rușilor.

— Episcopul de Carcassone (Francia) Mgr. de Beausejour, a fost condamnat la 50 fr. pedeapsă, pentru că a cununat o păreche tineră înainte de a fi încheiat legătura civilă. Lucrul s'a întâmplat astfel, că fiind dimisionați toți officianții dela primăria din Carcassone, însurății nu s'au putut prezenta la matriculantul civil, de aceea au mers de a dreptul la biserică.

— *Despre foametea din China* scrie un misionar lazariet de acolo ziarului »La croix« din Paris următoarele: Mizeria crește pe zi ce merge. V'am fost scris, că într'o vreme a trebuit să dimit jumătate din elevii mei, pentru că nu eram în stare să le dau de mâncare. Astăzi am rămas cu 30 din 200 sute, pe cari de asemenea voiu fi silit să-i trimit acasă, de nu va face D-zeu vre-o minune cu noi. Nu trece săptămână, în care să nu aflui în mai multe rânduri la ușa mea prunci, pe cari i-au pus acolo părinții lor, ca să am grije de ei; trebuie să-i las acolo, nu le pot ajuta nimic. Bande de hoți cutrieră satele și orașele mai mici, prapădind tot ce le stă în cale. Militia înarmată stă în continuu la pază. Mandarinul meu îmi zice, că trebuie să fim pregătiți la cele mai grele evenimente. Oamenii mănâncă un fel de pământ ce-l cumpără cu bani scumpi, care însă în loc să le aline foamea, le cauzează dureri și convulziuni mari. Nici acest fel de nutreant nu-i scapă de moartea sigură.

Cărți — Reviste Ziare. —

— »Țara Oltului« din Făgăraș apare tot bine îngrijită. Remarcăm »Graiul poporal« studiu interesant conceput și de prețuit folos, ce se urmează în mai mulți numeri.

— *A apărut: Ingrijirea părului*, un tratat poporal, de un dermatolog. Cluj, tipografia »Carmen« 1907. E o broșură frumușică, care costă numai 60 fil. + 4 fil. porto. Ori cine își cultivă, ori îngrijește părul o va ceti și urma cu mult folos, fiindcă dă practice îndrumări doftoricești și rețete gata. Nu e lipsă deci a mai umbla după mijloace de reclam, după ziare, totdeauna prea costisitoare, ci pentru 60 fil. omul își

câștigă aceasta mică enciclopedie medicală a părului și ascultă sfaturile ei.

— Episcopul *Prohaszka*, genialul scriitor, a scos o nouă scriere, din care traducem câteva pagini. Cartea a eșit în editura societ. literare »Szt. István« din Budapesta, sub titlul »Modern Katholicizmus«. Are numai 70. pagini, schinteitoare de adevăr și frumseță.

— Despre rapoartele liceului din Blaj, Brașov și școalei comerciare de acolo, ce ni-s'au trimis, vom vorbi în alt număr.

— »Țara Noastră«, revista populară a Asociațiunii, trece cu mai multe procese, în editura redactorului său de până aci, Oct. Goga.

— A apărut: »*Dracul în școală*«, povestire populară, trad. după Bolanden, de Aug. Paul. Blaj, tip. Seminariului, 224 pag, Prețul 1 cor. 50 fil. O carte de dureroasă actualitate la noi de care vorbim și într'alt loc.

— *Ioan Russu*, 1811—1843. Notiță biografică despre harnicul prof. autorul »*lcoanei pământului*«, scrisă de zelosul său urmaș, Dr. Ioan Rațiul 48 pag. Prețul 50 fil.

Deposit românesc de odăjdii bisericești în Cluj.

CASSIAN GHIRAN

croitor de vesminte bisericești

Cluj, Kolozsvár strada Csertörő u. nr. 14.

Țin în deposit și pregătesc tot felul de ornate bisericești, negre și colorate, de catifea, de mătasă, semi-mătasă, brocate, și de tot felul obicinuit în branșa aceasta.

Pe lângă acestea țin în deposit :

Cruci de argint curat, și de argint de Chin.

Sfeșnice, pe altar, de aramă și argint.

Cădelnițe, de aramă galbină și arginție.

Prapori, de tot felul de colori.

Perdele, la ușile altarului, de catifea, în tot felul de colori.

Ori ce comande, pe bani gata, sau în rate, sunt a se adresa la subscrisul, singurul comerciant român pentru branșa aceasta, în Cluj.

Cassian Ghiran

Cluj, (Kolozsvár) str. Csertörő u. 14.

In atențiunea părinților!

Am onoare a aduce la cunoștință publică, că cu începutul anului școlastic ce urmează voi deschide aici în Cluj — cu concesiunea autorităților competente — un internat particular pentru fetețe.

În acest internat vor primi cvartir, proviziune completă, încălzit, luminat, spălat, instrucțiuni practice și de limbi, sub cuvenită disciplină ori ce fetețe, cari cercetează preparandia de stat pentru fete sau ori ce altă școală de fete din Cluj, pentru o taxă maximală de 50 cor. pe lună.

Rog pe O. Stimații părinți cari au intențiune a-și aduce fetețele la școală în Cluj, să binevoiască a mă aviza deocamdată prin redacțiunea acestei reviste, până cel puțin în 20 Aug. n. a. c. spre a mă putea orienta.

Cu informațiuni detaiate servesc ori cui va binevol a mi-le cere.

*Maria Dr. Radu născ. Boeriu
protopopeasă văduvă.*

AVIS!

Am onoare a face cunoscut prea stim. public din loc și jur, că institutul meu de înmormântare din Strada Unio Nr. 13 l-am strămutat în strada Egyetem-utcza Nr. 1, aranjându-l din nou, așa în cât corăspunde celor mai gingașe poște a timpului present.

Sicriuri de metal și lemn, — cununi, vestminte pentru morți, petri pentru morminte și făclii țin totdeauna în cantitatea cea mai mare în depositul meu.

Îndeplinesc înmormântări de băieți dela 6 coroane, iar de oameni mari dela 16 coroane în sus. Duc îndeplinire transportarea cadavrelor în loc, jur și străinătate.

Rog pentru sprigin pe prea stimatul public pe viitor.

(7—20)

Muntyán Petru

proprietarul Institutului de înmormântare
Monostori-ut 87 sz. mäsar și strugar.

Egyetem utcza 1 sz.

Pentru economi!

Prav pentru îngrășarea vitelor cornute, porcilor și a cailor. Vacile dau prin întrebuințarea pravului acestuia lapte mai mult și mai bun. De mare însemnătate este pentru oricare econom a întrebuința acest prav de îngrășare, căci prin aceasta se urcă valoarea — adică prețul vitelor, porcilor și a cailor. Prețul este 60 fil.

Moartea cloșanilor și a șoarecilor.

Un prav sigur pentru stârpirea acestora. Prețul 60 fil.

Prav pentru oatul găinilor. Prin întrebuințarea pravului acestuia, găinile ouă mai mult ca de comun — chiar și în timp de iarnă — pe când alt cum nu ne ouă — sau foarte puțin. Prețul 30 fileri.

Unsoare galbină pentru păduchi la vite. Știut este, că vitele și porcii toamna și iarna întreagă, până la deplina dezvoltare a primăverii, suferă mai mult de mângărimea păduchilor, prin care mângărime sunt reținuți porcii și vitele în îngrășarea și dezvoltarea lor — ba chiar slăbindu-i astfel încât în loc de a li-se ridica prețul, chiar pierd din valoare. De aceea fiecare econom să întrebuințeze aceasta unsoare — căreia îi e prețul 20 și 40 fil.

Extracte pentru prepararea romului și a diferitelor licheuri. Cine voește a-și prepara rum și liqueuri bune și ieftine, să întrebuințeze aceste extracte. Prețul pentru o litră 40 fil. Pentru prepararea rachiului de prune iarăși 40 fil. Tot în acest preț să capătă și pentru rachiu de drojde, de slibovitz, de rachiu de bucate și de borovicica.

Thee foarte ieftină și bună. 1 pachet 20 fil. 1 kg. cu 6 și 8 cor.

Sirop de zmeură. Curat numai de suc de zmeură de pe munte, preparat cu zahar rafinat. 1 kg. 1 cor. 20 fil.

Unsoare contra mânilor și picioarelor înghețate 70 fil.

Esență contra bătăturilor, (ochi de găină) 70 fil.

Toate aceste se capătă la:

Cornel Demeter, apotecar în Szászváros.

Institutul indigen de asigurare

Fondat la
1868

„Transsylvania“

Fondat la
1868

se recomandă pentru încheierea de
Asigurări de foc și asupra vieții, de rente, zestre pe cheltuelile înmormântării etc. în toate combinațiile și cu tarifele cele mai ieftine.

Valori asigurate:

105 milioane cor.

Despăgubiri prestate:

7 milioane coroane.

Sfaturi în toate afacerile de asigurare se dau fără nici o cheltuială.

Acușitori buni se caută în condițiuni favorabile.

Agentura generală în Cluj, Emketer 16.

Asigurări se pot face la »Economul« și la Agentura »Transilvaniei« în Cluj.

Cine suferă de (nevoie) sgârșciuri și stări ner-

Epilepsie

voase, se ceară broșura despre Epilepsie, care se trimite gratis și franco dela »Privil. Schwanen Apotheke,« Frankfurt a. Main.

„THE STANDARD“

— fondată în anul 1825. —

Efectuește **asigurări pe viață** pe lângă condițiuni foarte favorabile.

Incasso anual

Avere proprie

Cor.: 34,600.000

Cor.: 274,000.000

Dividende solvite

Despăgubiri de viață

Cor.: 170,000.000

Cor.: 570,000.000

Agentura generală pentru Transilvania:

Cluj. Strada Ferencz-József Nr. 17.

Filiala pentru Ungaria:

Budapesta, Strada Kossuth-Lajos nr. 4 în Palatul Standard. (Casa proprie).

Centrala generală:

Edinburg. (Anglia).

La tipografia

»CARMEN«

în **Cluj**

se află de vânzare

„ROMANA“

(pe note)

de **Tunarul.**

Prețul unui exempl.

2 cor. 50 fil.